

2. Ольхов К. Теоретичні основи диригентської техніки / К.: Ольхов –Л.: Музика, 1984. – 22 с.
3. Рейзенкінд Т. Й. Категорія професійної підготовки вчителя музики / Тетяна Йосипівна Рейзенкінд // Рідна школа. – 2008. – №2. – С. 29-31.
4. Фалько М. Дослідницька діяльність в структурі професійної підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін / М. Фалько // Професійна освіта України: [зб. наук. праць]. - Київ-Черкаси: Вид-во, Черкаський ЦНТЕІ, 2003. - Вип 11. - С. 173-180.
5. Щоколова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [монографія] / Ольга Пилипівна Щоколова, – К., 1996. – 173 с.

Кокарева Е.О.
Криворізький державний
педагогічний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. У даній статті розглядаються методи евристичного навчання для підвищення ефективності навчального процесу у ВНЗ.

Ключові слова: евристика, евристична ситуація, евристичний метод.

Аннотация. В данной статье рассматриваются методы эвристического обучения для повышения эффективности учебного процесса в ВУЗе.

Ключевые слова: эвристика, эвристическая ситуация, эвристический метод.

Annotation. The methods of heuristic training for increase of educational process' efficiency in high school are analysed in this article.

Keywords: heuristic, heuristic situation, heuristic method.

Постановка проблеми. У практиці сучасної освіти необхідне реформування навчального процесу, направлене на перетворення кожного студента з об'єкта в суб'єкт навчальної діяльності; коли на перший план виступає не засвоєння студентом навчального матеріалу, а розвиток його творчого потенціалу, його особистісний розвиток та творчий саморозвиток. В даній ситуації проблема полягає у знаходженні педагогічних технологій, зокрема творчих та евристичних форм, методів та засобів, у разі запровадження яких можливе поєднання індивідуальної творчої самореалізації студентської молоді з одночасним освоєнням ними запланованої освітньої програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання евристичного навчання, евристичної діяльності розглянуто у працях наступних учених: В.І.Андреев [2], Т.О.Дмитренко, Ю.М.Кулюткін, В.І.Лозова, О.Н.Лук, О.М.Матюшкін, В.О.Моляко, Д.Пойа, В.Н.Пушкін, Л.Ф.Спірін, Н.Ф.Тализіна, Д.А.Троїцький, А.В.Хуторський [5-8] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виділення методів евристичного навчання, що є найбільш ефективними для впровадження їх у навчальний процес, результатом буде творчий розвиток та саморозвиток студентів.

Результати дослідження. Методів евристичного навчання існує дуже велика кількість, ми розглянемо лише ті методи евристичного навчання за А.Хуторським [5-8], які будемо використовувати у проведенні власного дослідження.

У групі когнітивних методів ми виділяємо наступні:

1. Метод евристичних питань, який розроблений давньоримським педагогом Квінтіліаном; його суть полягає в тому, що в процесі вирішення якої-небудь проблеми студентові задаються сім питань (Хто? Що? Навіщо? Де? Чим? Як? Коли?), відповіді на які породжують незвичайні ідеї і рішення досліджуваного об'єкту.

2. Метод порівняння застосовується для порівняння власних ідей студентів з культурно-історичними аналогами.

3. Метод евристичного спостереження, метою якого є необхідність навчити студентів здобувати і конструювати знання за допомогою власних спостережень.

4. Метод конструювання понять базується на вже наявних уявленнях у студентів, вони конструюють поняття з допомогою викладача та самостійно, результатом даної роботи виступає колективний творчий продукт студентів.

5. При методі гіпотез перед студентом ставиться завдання — сконструювати версії відповідей на поставлене викладачем питання або проблему. Даний метод розвивається при вирішенні прогностичних завдань типу «що буде, якщо...».

6. Метод прогнозування використовується до реальних або планованих процесів, студенти, спираючись на власні спостереження, досвід, будують власні прогнози щодо тих або інших явищ, процесів.

У групі креативних методів найбільш доцільними для нашого дослідження виступають нижчезгадані:

1. Метод придумування — це спосіб створення студентами невідомого раніше продукту за допомогою їх розумових дій. Виконання таких завдань розвиває здатність уяви студентів, їх творчу фантазію, допомагає розуміти фундаментальні основи різних наук.

2. Метод «мозкового штурму» А.Ф.Осборна; його основне завдання — збір як можна більшої кількості ідей при повній свободі мислення від стереотипів.

3. Метод синектики Дж.Гордона за основу бере метод мозкового штурму, його особливістю є приведення різного виду аналогій, асоціацій на певну проблему — виникає проблема, висуваються її рішення, аналогії, рішення генеруються і розвиваються, пропонуються альтернативні рішення, вибираються найбільш вдалі.

Третьою важливою для нас групою методів є оргдіяльнісні методи, на які ми будемо спиратися в комплексі з вищезгаданими методами при розробці та впровадженні засобу комп'ютерних технологій на заняттях та при самостійній роботі студентів:

1. Метод студентського цілепокладання полягає в тому, що студент на основі індивідуальних особливостей, власних інтересів та рефлексії вибудовує особистісні освітні цілі.

2. Метод студентського планування. На основі збудованих індивідуальних цілей, студент планує свою освітню діяльність на певний період — заняття, день, тиждень, або на тему, розділ, семестр; в процесі діяльності план може корегуватися.

3. Необхідною умовою для методу створення освітніх програм є володіння студентами комплексом навчальних методів.

4. Методами самоорганізації навчання є наступні: робота з підручником, першоджерелами, вирішення творчих задач, завдань, вправ; створення творчої продукції та ін.

5. Методом рецензій є критичний погляд студентів на освітню продукцію однокурсників. Рецензії студентів оцінюються нарівні з іншими продуктами їх творчої діяльності і дозволяють встановити діагностику їх знань, скорегувати подальше навчання.

6. Метод контролю. Відмінною рисою евристичного методу навчання від традиційного є те, що у ньому освітній продукт студента оцінюється за мірою відмінності від заданого, чим більшої науково і культурно значущої відмінності від відомого продукту вдається добитися студентові, тим вище оцінка продуктивності його освіти.

7. Метод рефлексії необхідний з метою усвідомлення студентом чому і як він навчився, завдяки якій діяльності, засобам, способам діяльності, та його використанням у цілях подальшої освіти.

8. Метод самооцінки, що витікає з методу рефлексії є завершуючим методом в освітньому циклі.

Необхідно відзначити, що на вибір методів в евристичному навчанні повинно в значній мірі впливати врахування індивідуальних та вікових особливостей та можливостей студентів.

Наступним ефективним методом активізації навчальної діяльності, розвитку евристичних якостей студентів, організації евристичного навчання є метод «відкритих евристичних завдань» [5-8], який ми також будемо впроваджувати у наше дослідження.

Якість проведеного заняття евристичного типу залежить від багатьох чинників, одним з яких є зміст розробленого завдання для студентів, що повинен враховувати інтереси та досвід студентів, їх потреби. Відкриті завдання відрізняються від традиційних завдань, питань, вправ, в які спочатку закладені єдино правильні відповіді. Відкриті завдання, у свою чергу, припускають лише можливі напрями і тому результат завжди унікальний та відображає ступінь творчого самовираження студента. Мета застосування даних завдань — по-перше, вивчення способам активної діяльності у процесі навчальних занять, по-друге, розвиток творчого потенціалу, евристичних здібностей студента.

Кращий варіант застосування відкритого завдання на заняттях той, коли педагогу заздалегідь невідомо вирішення даної проблеми і він залучений в евристичний процес разом із студентами. Необхідно, щоб завдання будувалися на основі теми, що вивчалася, розділу і так далі і їх формулювання мали проблемний характер.

Наступною дидактичною умовою нашого дослідження є використання у навчальному процесі методу евристичної бесіди [5-8]. Евристична бесіда є системою взаємозв'язаних питань, кожне з яких служить кроком на шляху до вирішення проблеми, коли від студентів необхідне не тільки відтворення отриманих знань, але і здійснення пошуку.

Структура евристичної бесіди наступна:

- 1) постановка викладачем проблемного питання, завдання;
- 2) студенти формулюють навчальну проблему;
- 3) при неможливості вирішення навчальної проблеми студентами самостійно, викладач розбиває її на систему кроків до вирішення — взаємозв'язаних питань;

- 4) всі вищеперераховані кроки приводять до вирішення проблеми [4].

У процесі евристичної бесіди викладач шляхом зміло поставлених питань студентам «підводить їх до рішення, що відноситься до індуктивного шляху ведення бесіди» [1, с.277], у студентів виникає суб'єктивне враження, що вони самі роблять відкриття.

Евристичне навчання має глибокі діалогічні підстави, оскільки створення студентами власних освітніх продуктів, їх творча самореалізація, саморозвиток можливі лише в діалозі із зовнішнім освітнім середовищем. Виділимо дві основні форми евристичного діалогу [5-8] студентів:

- 1) з іншими людьми, освітнім середовищем (зовнішній діалог);
- 2) з самим собою (діалог внутрішній).

Метод навчання, в якому ініціатива в ставленні питань належить студентові, а не педагогу, А.Д.Король визначає як метод «евристичного діалогу». Цінність цього методу в тому, що студенти вчаться ставити питання, що передбачає розвиток у них логічного й образного мислення, активність на заняттях, бажання і здатність здобувати інформацію. Завдяки системі питань студента викладач може з'ясувати його ступінь підготовленості, розумового і творчого розвитку, така діяльність важлива також тим, що сприяє значному розширенню освітнього кругозору студента [3].

Доцільним для нашого дослідження є ключовий технологічний елемент евристичного навчання, виділений А.Хуторським [5-8] — евристична освітня ситуація — «ситуація освітньої напруги, що виникає спонтанно або організована викладачем, вимагає свого розв'язання через евристичну діяльність всіх її учасників». Її мета — створення студентами освітнього продукту (проблем, ідей, версій, гіпотез, схем та ін.) в ході спеціальної організованої діяльності. Завдання педагога в даному випадку — проблематизувати ситуацію, задати технологію діяльності, супроводжувати освітній рух студентів. Одним з важливих моментів у евристичній освітній ситуації є

те, що педагог не повинен визначати конкретний зміст освітніх продуктів студентів, які вони створюють.

Ефективною і найбільш продуктивною є така евристична ситуація, коли педагог разом зі студентами включений в процес вирішення проблеми що виникла в ролі учасника, не знаючи спочатку способу її вирішення. У такому разі йде просування в творчому розвитку не тільки студентів, але і самого педагога. Момент евристичної освітньої ситуації включає основні елементи евристичного навчання: мотивацію діяльності; її проблематизацію; вирішення проблеми учасниками ситуації; демонстрацію освітніх продуктів; їх зіставлення один з одним та з культурно-історичними аналогами; рефлексію результатів.

Незважаючи на певну теоретичну розробку у психолого-педагогічній науці, методи евристичного навчання ще не отримали належного впровадження у навчальний процес вищої школи.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Актуальність проблеми розвитку та саморозвитку особистості та ефективність впливу на дане питання впровадження методів евристичного навчання обумовлює подальшу теоретичну розробку проблеми евристичних методів та їх використання на заняттях у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Ильин Т. А. Педагогика: Курс лекций [учебное пособие для студентов педагогических институтов] / Т. А. Ильин. – М.: Просвещение, 1984. – 496 с.
2. Интенсификация творческой деятельности студентов / [под ред. В.И. Андреева и др.]. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1990. – 193 с.
3. Король А. Д. Диалоговый подход к организации эвристического обучения / Андрей Дмитриевич Король. // Педагогика. – 2007. - №9. – С. 18-25.
4. Организация проблемного обучения в школе и вузе: [междузвонский сборник научных статей] / [под ред. Х. Х. Абушкіна]. - Мордов. гос. пед. институт. – Саранск, 1999. - Выпуск 1. – 92 с.
5. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / Андрей Викторович Хуторской. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
6. Хуторской А. В. О занятиях методом эвристического погружения / Андрей Викторович Хуторской // Методика погружения: за и против: [сборник научно-методических статей]. - Краснодар: АЭСПК, 1995. - С. 57-63.
7. Хуторской А. В. Эвристика в образовании: дидактический аспект / Андрей Викторович Хуторской // Магистр. - 1996. - №6. - С. 18-32.
8. Хуторской А. В. Эвристическая ситуация как метод самореализации творческого потенциала ученика и учителя / Андрей Викторович Хуторской // Творческая личность учителя: проблемы теории и практики: [сб. науч. трудов]; [отв. ред. Н.В. Гузий]. - Киев: Украин. гос. пед. университет, 1997. - С. 53-56.

Костенко Т.М.

**Криворізький державний
педагогічний університет**

ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглядається можливість використання техніки імпровізації, як розвиваючої сили, як засобу розвитку творчого потенціалу студентів, як можливості трансформації попереднього досвіду в новий стиль мислення. Акцент ставиться на тому, що імпровізаційна техніка дозволяє установити з собою і навколишнім світом нові, усвідомлені і активніші відносини.

Ключові слова: імпровізація, танець, самовираження, саморозвиток, творчий потенціал.